

Redakcja: Sławomir Poleszak (zastępca dyrektora IEŚ), Agnieszka Zajdel (sekretarz redakcji), Szczepan Czarnecki, Spasimir Domaradzki, Łukasz Krzyżanowski, Sławomir Łukasiewicz, Damian Szacawa, Agata Tatarenko

Nr 1393 (133/2025) | 3.07.2025

ISSN 2657-6996

© IEŚ

Agata Tatarenko

Republika Czeska i rosyjska dezinformacja historyczna: reakcje Pragi na kampanię pamięciową Kremla

Wiosną 2025 r. Republika Czeska po raz kolejny stała się celem rosyjskiej kampanii dezinformacyjnej, służącej podważeniu zaufania społecznego i destabilizacji debaty wokół historii XX w. Kulminacją operacji była seria zmanipulowanych przekazów dotyczących rzekomego przywrócenia pomnika marszałka Koniewa w Pradze. Choć dezinformację szybko zdementowano, jej obecność w przestrzeni publicznej uwypukliła skalę wyzwań, z jakimi mierzy się czeska polityka pamięci.

W czerwcu 2025 r. czeskie służby ujawniły kulisy kolejnej odsłony rosyjskiej kampanii dezinformacyjnej, której celem była destabilizacja wewnętrznej debaty w Republice Czeskiej wokół wydarzeń z historii XX w. Szczególną rolę odegrały w niej manipulacje dotyczące zakończenia II wojny światowej, roli Armii Czerwonej w wyzwoleniu Pragi oraz symboli pamięci związanych z tym okresem. Choć Republika Czeska już od kilku lat konsekwentnie buduje swoją odporność na tego typu działania – poprzez inicjatywy władz oraz realizację projektów społecznych – w ostatnich miesiącach ataki nasiliły się, zarówno w przestrzeni cyfrowej, jak i symbolicznej.

Powrót marszałka Koniewa? W maju 2025 r. czeskie Ministerstwo Spraw Zagranicznych oficjalnie odpowiedziało na notę rosyjską, w której Rosja domagała się informacji o losie zdemontowanego w 2020 r. pomnika marszałka Iwana Koniewa ([„Komentarze IEŚ”, nr 166](#)). Strona czeska podkreśliła, że pomnik nie jest miejscem pochówku ani narodową mogiłą, nie figuruje też jako zabytek, a jego właścicielem pozostaje dzielnica Praga 6. Aktualnie figura znajduje się w magazynach w miejscowości Měšice, a Muzeum Pamięci XX Wieku planuje jej wystawienie jako elementu szerszej ekspozycji poświęconej historii XX w. Władze czeskie zaakcentowały fakt, że decyzja o usunięciu pomnika zapadła w demokratycznym procesie. Jednocześnie sama postać Koniewa pozostaje przedmiotem złożonych ocen – choć był symbolem wyzwolenia Pragi w 1945 r., to jego późniejsze działania, jak tłumienie powstania węgierskiego w 1956 r., budzą kontrowersje¹.

Równolegle, w maju 2025 r., tuż przed obchodami rocznicy zakończenia II wojny światowej, w czeskiej przestrzeni publicznej pojawiały się spreparowane materiały dotyczące rzekomego planu przywrócenia pomnika marszałka Iwana Koniewa w Pradze. Fałszywe informacje – rozpowszechniane m.in. przez konta powiązane z rosyjskimi źródłami – sugerowały, że rząd czeski rozważa jego rekonstrukcję jako „gest dobrej woli” w stronę Rosji. Choć wiadomości te szybko zdementowano, a czeski rząd jednoznacznie odciął się od jakichkolwiek tego typu planów, dezinformacja spełniła swoją funkcję – przez kilka dni funkcjonowała w czeskiej debacie publicznej².

Manipulowanie pamięcią zbiorową jest powszechną taktyką wykorzystywaną przez Rosję. W Republice Czeskiej – podobnie jak w innych państwach Europy Środkowej – Kreml systematycznie odwołuje się do mitu „wyzwolenia” przez Armię Czerwoną. W ostatnich miesiącach intensyfikacji uległy działania propagandowe związane z 9 maja – rosyjskim Dniem Zwycięstwa, który Moskwa próbuje narzucić jako uniwersalny symbol triumfu nad nazizmem.

Władze Republiki Czeskiej reagują na tego typu działania z coraz większą stanowczością, powierzając tę kwestię m.in. Centrum Przeciwdziałania Terroryzmowi i Zagrożeniom Hybrydowym (Centrum proti terorismu a hybridním hrozbám). Instytucja ta powstała w oparciu o zalecenia wynikające z audytu bezpieczeństwa narodowego Republiki

¹ K. Guryčová, *„Památník není válečným hrobem.” Česko odpovědělo Rusku na nótu kvůli soše maršála Koněva*, „iRozhlas”, 13.05.2025, https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/pamatnik-neni-valecnym-hrobem-cesko-odpovedelo-rusku-na-notu-kvuli-sose-marsala_2505131439_ako [30.06.2025].

² Ibid.

Czeskiej, który wskazał hybrydowe zagrożenia – takie jak terroryzm, radykalizacja oraz zagraniczne kampanie wpływu i dezinformacji – jako poważne ryzyko dla bezpieczeństwa wewnętrznego państwa. Minister spraw wewnętrznych podjął decyzję o utworzeniu Centrum po zakończeniu pierwszej fazy audytu wiosną 2016 r., a działalność placówki rozpoczęła się 1 stycznia 2017 r. Centrum funkcjonuje w ramach istniejącego departamentu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i korzysta z jego środków finansowych. Do jego zadań należą monitorowanie i analiza zagrożeń związanych z bezpieczeństwem wewnętrznym państwa, obejmujących terroryzm, ataki na tzw. miękkie cele, ekstremizm, bezpieczeństwo migracyjne, dezinformację oraz inne incydenty zagrażające porządkowi publicznemu. Centrum pełni funkcję eksperckiego ośrodka analitycznego i komunikacyjnego – na podstawie monitoringu ocenia zagrożenia i proponuje rozwiązania merytoryczne i legislacyjne. Równocześnie prowadzi działalność edukacyjną i informacyjną, skierowaną do społeczeństwa i instytucji. Placówka nie jest nowym organem ścigania, służbą wywiadowczą ani nie posiada uprawnień do ingerencji w wolność słowa czy do cenzurowania treści. Działa wyłącznie na podstawie otwartych, dostępnych źródeł i współpracuje z mediami oraz organizacjami społecznymi. Centrum nie prowadzi działań represyjnych ani nie angażuje się w procedury karne. Jego celem jest dostarczanie rzetelnych informacji i przeciwdziałanie dezinformacji w ramach działalności zgodnej z konstytucją Republiki Czeskiej. Centrum było wzorowane na podobnych instytucjach funkcjonujących w krajach bałtyckich czy Wielkiej Brytanii.

Przestrzeń publiczna i edukacja. W odpowiedzi na rosnącą falę dezinformacji i manipulacji historycznych, która nastąpiła po wybuchu pełnoskalowej agresji Rosji na Ukrainę, czeska polityka pamięci coraz mocniej koncentruje się na edukacji oraz redefinicji przestrzeni publicznej. Warto podkreślić, że w Republice Czeskiej działania z zakresu polityki pamięci prowadzone są w dużej mierze przez instytucje pożytku publicznego i nie są kontrolowane przez działania władz. Działania edukacyjne odnoszące się do dziejów XX w. realizuje m.in. Muzeum Pamięci XX Wieku³, które poprzez warsztaty, wystawy i materiały multimedialne przybliża złożone wydarzenia historyczne, w tym rolę Czech i Słowacji podczas II wojny światowej oraz okresu powojennego. Jednostka ta kładzie nacisk na krytyczne myślenie i umiejętność rozpoznawania manipulacji w przekazach historycznych. Pisząc o działaniach z zakresu historii w przestrzeni publicznej, nie sposób nie wspomnieć również o szeregu inicjatyw stowarzyszenia Post Bellum, w tym o współtworzeniu tablic informacyjnych przy historycznych miejscach, organizacji otwartych debat i spacerów edukacyjnych poświęconych historii lokalnej. Celem tych działań jest nie tylko zachowanie pamięci o przeszłości, ale również angażowanie społeczności lokalnych w dialog na temat znaczenia tej pamięci we współczesnym życiu publicznym.

Komentarz

- Czeska polityka pamięci odnosząca się do końca II wojny światowej jawi się dziś jako przykład dojrzałej reakcji na zagrożenia hybrydowe. W przeciwieństwie do niektórych państw regionu (np. Węgier czy Słowacji) Czechy prowadzą spójną i opartą na faktach narrację historyczną, która nie zamyka się w prostym usuwaniu niewygodnych treści czy gloryfikacji własnych działań. Stawiają na edukację, transparentność i budowanie świadomej przestrzeni publicznej, odpornej na manipulacje i dezinformację.
- Czeskie podejście do polityki pamięci w obszarze końca II wojny światowej pokazuje, że skuteczne przeciwdziałanie dezinformacji nie musi polegać na cenzurze czy represjach, lecz na spójnej strategii edukacyjnej i transparentnym zarządzaniu przestrzenią symboliczną. Zintegrowanie inicjatyw społecznych, samorządowych i rządowych sprzyja budowie odporności kulturowej, która jest kluczowym elementem bezpieczeństwa narodowego w warunkach wojny informacyjnej.

³ Muzeum Pamięci XX Wieku w Pradze to placówka powołana przez miasto stołeczne Praga. Jego celem jest stworzenie nowoczesnej instytucji pamięci poświęconej najważniejszym wydarzeniom XX wieku na terenie Czechosłowacji. Siedzibą przyszłej stałej ekspozycji muzeum będzie Dům pánat na Hradczanach, który obecnie przechodzi renowację. Muzeum organizuje różnorodne wydarzenia edukacyjne i kulturalne, w tym wykłady, seminaria, debaty, konferencje, festiwal filmowy, spacer historyczny oraz projekty online. Aktualny program muzeum publikowany jest na stronie internetowej i w mediach społecznościowych.

- Czeski przykład wyraźnie pokazuje, że skuteczna budowa odporności społecznej na manipulacje i dezinformację historyczną wymaga przede wszystkim oddolnych inicjatyw, angażujących lokalne społeczności, organizacje pozarządowe oraz instytucje edukacyjne. Takie działania wzmacniają krytyczne myślenie obywateli oraz ich zdolność do rozpoznawania i odpierania fałszywych narracji. Natomiast sama kontrola państwa, nawet jeśli obejmuje powołanie specjalistycznych jednostek, w tym do monitoringu dezinformacji, nie jest wystarczająca ani skuteczna w budowaniu trwałej odporności. Transparentność, otwartość i współpraca pomiędzy różnymi sektorami społeczeństwa sprzyjają tworzeniu świadomej i krytycznej przestrzeni publicznej, która skutecznie broni się przed manipulacją.